Prof. Sakari Melander
5.5.2021

Lisäselvitys eduskunnan lakivaliokunnalle HE:tä 52/2021 vp koskeneen asiantuntijakuulemisen 4.5.2021 johdosta

1. HE:n 52/2021 vp johdosta eduskunnan lakivaliokunnassa 4.5.2021 järjestetyssä asiantuntijakuulemisessa muun muassa allekirjoittaneelta pyydettiin kirjallista lisäselvitystä mainittua esitystä koskeviin asiantuntijakuulemisen jälkeisessä keskustelussa esille nousseisiin kysymyksiin. Kiinnitän seuraavassa huomiota niihin keskustelussa esille nousseisiin kysymyksiin, jotka kuuluvat oikeudellisen asiantuntemukseni alaan.

2. Keskustelussa nostettiin esille kysymys siitä, ovatko esityksessä ehdotetun rikoslain 37 luvun 13 §:ssä tarkoitetun törkeän maksuvälinerikoksen kvalifiointiperusteet riittäviä, ottaen esimerkiksi huomioon, että ehdotetussa maksuvälinerikosta koskevassa rikoslain 37 luvun 12 §:ssä tarkoitetut teot saattavat voimassa olevan sääntelyn mukaan tulla arvioiduksi esimerkiksi rikoslain 28 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna varkausrikoksena ja törkeää varkautta koskevan rikoslain 28 luvun 2 §:ään sisältyy anastamisen kohteena olevan omaisuuden erityistä arvokkuutta koskeva kvalifiointiperuste, jollaista ei ehdoteta törkeää maksuvälinerikosta koskevaan säännökseen. On huomattava, että ehdotetun rikoslain 37 luvun 13 §:n 1 kohdassa tarkoitettuna kvalifiointiperusteena olisi teon tekeminen erityisen suunnitelmallisesti. Voidaan arvioida, että teon erityinen suunnitelmallisuus kattaa varsin monenlaisia tekoja ja tilanteessa, jossa teko kohdistuu erityisen arvokkaaseen omaisuuteen, se lienee usein myös tehty erityisen suunnitelmallisesti. Näin ehdotettu rikoslain 37 luvun 13 § ei nähdäkseni muodostu ongelmalliseksi siitä näkökulmasta, että säännöksessä tarkoitetut teon törkeäksi kvalifioivat perusteet olisivat liian suppeasti muotoillut.

3. Asiantuntijakuulemisessa esitettiin, että rikoslain 36 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun niin sanotun tietojenkäsittelypetoksen kumoamista voitaisiin harkita, koska rikoslain 37 luvun 8 §:ssä tarkoitetun maksuvälinepetoksen 1 momentin 3 kohtaan ehdotetaan sanamuodoltaan lähes vastaavaa vain maksuvälineisiin kohdistuvaa maksuvälinepetoksen tekotapaa. Ehdotus liittyy tältä osin esityksessä valittuun maksuvälinerikosdirektiivin täytäntöönpanotapaan, jonka mukaisesti direktiivin täytäntöönpano pyritään kohdentamaan vain maksuvälinepetoksiin liittyviin tekoihin. Voimassa olevan rikoslain 36 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun tietojenkäsittelypetoksen soveltamisala on laajempi. Vaikka oletettavaa lienee, että melko suuri osa tietojenkäsittelypetoksen mahdollisista soveltamistilanteista on tavalla tai toisella liittynyt maksuvälineisiin, säännös on kuitenkin sanamuodoltaan laajempi ja se kattaa yleisesti muun muassa dataa syöttämällä aikaansaadun tietojärjestelmän lopputuloksen vääristymisen. Lisäksi edellytetään taloudellisen vahingon aiheutumista. Lisäksi on otettava huomioon, että rikoslain 36 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettu tietojenkäsittelypetos liittyy Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen 8 artiklan kansalliseen täytäntöönpanoon (HE 153/2006 vp, s. 20–21). Mainitun sopimuksen 8 artikla ei koske yksinomaan maksuvälineisiin kohdistuvia tekoja. Edellä esitetyin perustein asiassa ei nähdäkseni ole perusteita arvioida rikoslain 36 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun niin sanotun tietojenkäsittelypetoksen kumoamista.

4. Asiantuntijakuulemisessa esitettiin, että maksuvälinerikosta koskevaa ehdotettua rikoslain 37 luvun 12 §:ää saattaisi olla syytä täydentää nimenomaisella sääntelyllä rikoksen täyttymishetken

suhteen, koska esimerkiksi hallussapitoon tai vastaaviin tekotapoihin liittyvien tekotapojen täyttymishetken arviointi on voinut aiheuttaa oikeuskäytännössä epäselvyyttä tai on vähintään ollut tulkinnanvaraista (kuten esimerkiksi tietyiltä osin ratkaisussa KKO 2020:98 (ään.)). Rikoslain erityisen osan tunnusmerkistöt eivät vakiintuneesti pidä sisällään säännöksiä, joissa pyrittäisiin tarkemmin määrittämään säännöksessä rangaistavaksi säädetyn teon tekohetkeen tai rikoksen täyttymiseen liittyviä kysymyksiä, vaan mainittuja kysymyksiä arvioidaan vakiintuneesti oikeuskäytännössä. Saattaa olla, että mainitut kysymykset ovat myös usein tulkinnanvaraisia. Edellä todettu huomioon ottaen ei nähdäkseni olisi perusteltua katsoa, että tiettyyn rikostunnusmerkistöön sisällytettäisiin nimenomaista sääntelyä mainitunkaltaisista seikoista.

5. Asiantuntijakuulemisessa todettiin, että esityksessä ehdotettujen rangaistusasteikkokorotusten vuoksi törkeää maksuvälinepetosta ei voitaisi enää käsitellä oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 2 luvun 6 §:ssä (422/2018) tarkoitetussa yhden tuomarin kokoonpanossa. Mainitun säännöksen mukaan rikosasiassa käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja, jos mistään syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin vankeutta enintään neljä vuotta. Törkeää maksuvälinepetosta koskeva enimmäisrangaistus olisi esityksessä ehdotetun mukaisesti viisi vuotta vankeutta, kun se tällä hetkellä on neljä vuotta vankeutta. Esityksessä ehdotetun törkeää maksuvälinerikosta koskevan säännöksen rangaistusmaksimi olisi myös viisi vuotta vankeutta, minkä vuoksi sitäkään ei voitaisi käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa. On huomattava, että ennen vuonna 2018 toteutettua oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:n uudistusta säännöksen 2 momentti piti sisällään säännöksen, jossa nimenomaisesti lueteltiin tiettyjä rikoksia, joiden rangaistusmaksimi oli silloisessa 1 momentissa asetettua edellytystä (enintään kaksi vuotta vankeutta) korkeampi mutta jotka siitä huolimatta voitiin käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa. Säännöstä vuonna 2018 muutettaessa 2 momentista luovuttiin, koska 1 momenttia muutettiin siten, että yhden tuomarin kokoonpanossa voidaan käsitellä rikosasiat, joissa syytteessä tarkoitetusta rikoksesta ei ole säädetty yli neljän vuoden enimmäisrangaistusta. Mistään aiemmassa 2 momentissa mainitusta rikoksesta ei ollut säädetty yli neljän vuoden enimmäisrangaistusta (HE 200/2017 vp, s. 34).

Eduskunnan lakivaliokunta on aiemman oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:n voimassaollessa pitänyt perusteltuna sisällyttää säännöksen 2 momenttiin törkeää tietomurtoa koskevan säännöksen, jonka rangaistusmaksimi EU:ssa annetun tietoverkkorikosdirektiivin kansallisen täytäntöönpanon seurauksena muutettiin kahdesta vuodesta kolmeen vuoteen vankeutta (LaVM 29/2014 vp, s. 3). Valiokunta piti tätä perusteltuna, koska törkeää tietomurtoa koskevat asiat olivat valiokunnan saaman selvityksen mukaan olleet verraten yksinkertaisia ja rinnastuneet esimerkiksi törkeään kavallukseen ja törkeään petokseen (LaVM 29/2014 vp, s. 3/II). Edellä esitetyn perusteella saattaisi olla mahdollista nyt käsiteltävänä olevan ehdotuksen yhteydessä muuttaa oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:ää siten, että siihen lisättäisiin uusi 2 momentti, jossa nimenomaisesti mainittaisiin törkeä maksuvälinepetos ja törkeä maksuvälinerikos rikoksina, joiden käsitteleminen olisi mahdollista yhden tuomarin kokoonpanossa. Toisaalta on otettava huomioon, että aivan ongelmatonta ei ole, että yhden tuomarin kokoonpanon käyttöalaa laajennettaisiin kattamaan tekoja, joiden rangaistusmaksimi olisi viisi vuotta vankeutta, koska lähtökohtaisesti yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentamissa on kysymys merkittävästä asiasta (ks. LaVM 2/2018 vp, s. 4).[1] Toisaalta on huomattava, että tällä hetkellä törkeä maksuvälinepetos voidaan

[1] Joskin on huomattava, että viiden vuoden rangaistusmaksimia käytetään käytännössä yksinomaan EU:ssa annettujen rikosoikeudellisten direktiivien täytäntöönpanoon liittyvissä tilanteissa. Rikoslain 35 luvun 3 b:ssä tarkoitetun törkeän datavahingonteon, 38 luvun 6 §:ssä tarkoitetun törkeän tietoliikenteen häirinnän ja 38 luvun 7 b §:ssä

käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa, koska sen rangaistusmaksimi on neljä vuotta vankeutta ja törkeä maksuvälinepetos voitiin myös ennen oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:n vuonna 2018 toteutettua uudistusta käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa, koska se oli nimenomaisesti mainittu tuolloisen säännöksen 2 momenttiin sisältyvässä listassa. Koska säännöksen rangaistusasteikon ankaroittaminen ja koska törkeän maksuvälinerikoksen ehdotettu rangaistusmaksimi on seurausta yksinomaan EU:ssa annetun maksuvälinerikosdirektiivin kansallisesta voimaansaattamisesta, yhden tuomarin kokoonpanon käyttöalan laajentamiselle koskemaan törkeän maksuvälinepetoksen ja törkeän maksuvälinerikoksen saattaisi olla asiallisia perusteita eikä tällainen muutos nähdäkseni johtaisi periaatteellisesti ongelmalliseen yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan alan laajentamiseen.

Espoossa 5.5.2021

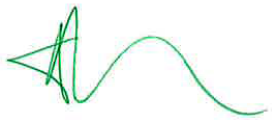

Sakari Melander
Professori

tarkoitetun törkeän tietojärjestelmän häirinnän rangaistusmaksimi on viisi vuotta vankeutta ja maksimi otettiin käyttöön EU:ssa annetun tietoverkkorikosdirektiivin täytäntöönpanon vuoksi. Ks. tästä LaVM 29/2014 vp, s. 2–3.